

متن پیاده سازی شده جلسه هفتاد و پنجم سال سوم درس خارج اصول مباحث قطع و ظن - 18 اسفند 1387

بسم الله الرحمن الرحيم

بحثی که از امروز به آن می پردازیم بحثی است که نیاز به دقت دارد و معمولاً در کتاب های اصولی این بحث ها مطرح نمی شود؛ در عین حال بحث پراهمیتی است.

از امروز به سراغ خبر واحدی می رویم که مبین احکام و موضوعات احکام نیست بلکه مبین امور اعتقادی، معارف (مثل شان نزول ها، تاریخ) مبین ثواب و عقاب برای اعمال باشد یا مبین مصادیق باشد مثل خبر واحدی که می گوید این مجتهد است این آب است و...

ببینید خبر مبین مصادیق، خیلی بحث دارد لذا اجازه دهید این بحث را برای بعد بگذاریم و الان در مورد خبر واحد مبین یک امر اعتقادی یا معرفت دینی و اخلاقی بحث کنیم؛ در مساله عمدتاً سه نظر است.

نظر علامه طباطبائی

1: خبر واحد در اموری که ذکر شد اعتبار ندارد؛ فقط خبری که در احکام شرعی فرعی وارد شده باشد اعتبار دارد (مرحوم علامه طباطبائی در المیزان این بحث را خوب مطرح کرده است البته قبل از ایشان هم این مطلب را نقل کرده اند اما کلام علامه خوب بیان شده است) مرحوم علامه می فرماید: رای علما ما بر این مستقر شده است؛ خبر واحد آن هم به شرطی که موثوق الصدور باشد به داوری نوع مردم، خبر واحد اگر مبین حکم بود معتبر است اما اگر مبین حکم نبود معتبر نیست. دلیل ایشان: ببینید معتبر بودن (حجیت شرعی) از اعتباراتی است که شارع باید اعطا کند و اعتباراتی را که شارع بما انه من العقلا است باید اثر داشته باشد و اگر اثر نداشته باشد عقلا اعتبار نمی کنند؛ استاد: دوستان من از شما سوال می کنم عقلا در علائم خیلی کار کرده اند مثل علائم راهنمایی و رانندگی و... اگر این علائم اثر داشته باشد فایده دارد مثلاً گردش به راست ممنوع است و... اما اگر اثر نداشته باشد مثلاً علامتی برای راهی بگذارند که هیچ کس از آنجا عبور نمیکنند و... این که نیاز به علائم گذاری ندارد. در احکام هم همین طور است. مثلاً شارع به خانمی می گوید تو که شک در حیات شورت داری باید بنایت را بگذاری که شوهرت زنده است یعنی ازدواج نکنی و... ولی اگر این دستور را به زن همسایه بدهد لغو است مثلاً بگوید وقتی شک در حیات شوهر همسایه داری تو بنایت را بر یقین به حیات او بگذار و... الا اینکه زن همسایه نذر کرده باشد که در صورت حیات شوهر همسایه فلان چیز را بدهد و... ولذا اعتبار خبر واحد در غیر احکام شرعی اثر ندارد و لذا نیاز نیست شارع معتبرش کند. استاد: البته آقای طباطبائی دقت به اخباری که در موضوعات خارجی است دارد (خبر در موضوعات خارجی خیلی اثر دارد مثل اینکه امام علیه السلام فرمود یونس بن عبدالرحمن ثقة است و... البته به نظر ما این مصداق است نه موضوع) آقای طباطبائی می فرماید: در اینجا خیلی اثر دارد اما فرض ما این است که احکام شرعی، کلی است نه جزئی استاد: مرحوم علامه در چند جای المیزان به این نکته اشاره می کند.

استاد: کلمات علامه چند نکته دارد.

1: ایشان می فرماید رای علما (البته کلمه علما ندارد بلکه می گوید الذی استقر علیه النظر الیوم...) بر این است که خبر موثوق الصدور معتبر است.

2: خبر واحد در غیر احکام حجت نیست چرا که اثر ندارد فرقی هم نمی گذارد که ما در امارات مجعول را چه فرض کنیم (در مجعول امارات عرض کردیم که برخی ها گویند مجعول متمیم کشف است (نائینی) ولی مرحوم آخوند این حرف ها را نمی پذیرفت و می فرمود شارع در کل امارات جعل منجزیت و به قول آقایان معذرت کرده است یعنی گفته اگر این خبر تو را به

واقع رساند فیها و اگر هم نرساند شما عذر دارید عمل کنید و در قیامت عذاب نمی شوید. فرق دو مینا: بنابر اول مودی اماره حکم ظاهری می شود لذا گروه اول (نائینی) حکم را به واقعی و ظاهری تقسیم می کنند اما اگر کسی مثل مرحوم آخوند باشد می گوید احکام فقط واقعی است و تقسیم حکم به واقعی و ظاهری را قبول ندارد.)

3: ایشان می فرماید: در موضوعات خارجی (به قول ما مصادیق) چون احکام شرعی کلی است خبر واحد در موضوعات خارجی نیز اعتبار ندارد.

فقط یک دقت دیگر هم باید در کلام علامه بکنید آنجا که می گوید: و اما غیر ذلك فلا حجیة فیہ الا الاخبار وارده فی الاحکام الشرعیة الفرعیة ... خبر وارد در احکام شرعی فرعی مثل وجوب نماز جمعه، قطع دست دزد، وجوب روزه و... یک سوال می کنم اینکه فقیر تعریفش این است عادل به این می گویند فاسق این است و... آیا این موارد هم داخل در احکام شرعی فرعی است یا نه؟ پاسخ می دهیم بله اخبار مبین احکام شامل موضوعات احکام هم می شوند.

استاد: اینکه ایشان به علمای امروزه نسبت می دهد که خبر موثوق الصدور به ظن نوعی معتبر است این نظر، رای همه علما نیست بلکه برخی معتقدند خبر ثقه معتبر است چه وثوق به صدور باشد چه نباشد. این نسبت دادن مقداری اشکال دارد. اما اینکه علامه گفتند در غیر احکام خبر واحد اثر ندارد جای بحث دارد و اگر ما بتوانیم اثر را تصور کنیم خبر واحد معتبر خواهد شد.

کلام شیخ مفید

طبق نسبتی که به ایشان داده اند گفته شده ایشان هم معتقد به عدم اعتبار اخبار اعتقادی و معارفی است. و گفته اند این روایات به درد نمی خورد چرا که در احکام گمشده ما فهم و کشف نیست اما در غیر احکام گمشده ما فهم و کشف است و خبر واحد به درد حجیت می خورد نه به درد فهم و کشف؛ مثلاً روایت می گوید خدای تعالی فلان صفت را دارد یا ملائکه چنین صفتی دارند و... این روایات برای فهم است نه برای حجیت و عمل کردن

ایشان می فرماید چون مطلوب در غیر احکام فهم است خبر واحد به درد نمی خورد و فقط خبری به درد می خورد که شما را به یقین برساند حال چه از طریق خبر متواتر یا خبر محفوف به قرینه ...

استاد: کلام شیخ متفاوت از کلام علامه طباطبائی بود شیخ مفید بر عنصر فهم تاکید کرد و کلام علامه بر اثر داشتن؛ لذا دو استدلال متفاوت ذکر کرده اند.

والحمد لله رب العالمین